

Kako so stari narodi mrtve pokopavali.

Spisal *Fr. Wiesthaler.*

(Dalje.)

Obrnimo se proti severju k onemu narodu, ki je bil od osode poklican, da izpodrine s svetovnega odra v mehkužnost in podlost pogrezneno rimljanstvo ter prevzame kulturno nalogo njegovo. To je narod germanski ali nemški. Seznanimo se najprej z njegovimi nazori o smrti in o posmrtnem življenji! Germanu ni nebó samo obok nad zemljo, ampak tudi kraljestvo in bivališče večnih bogov in od njih izveličanih zemljanov. Rimska cesta in mavrica sta most, ki pelje iz doline solz v one blažene kraje. Vsak posamezni bog ima ondi svoje posebno stanovanje; najbolj znamenito in krasno je Odinovo; pravijo mu *Walhöll*: tjekaj spremljajo *Walkyrije* duše junakov, ki so na bojišči slavno smrt storili. Navadna smrtna boginja je *Halja* ali *Hel*; sama sicer navadno ne mori ljudij in jim tudi ne pošilja nikakoršnih smrtonosnih zlov, temveč sprejema le duše mrtvih v svojo hišo ter je čuva pazljivo. Samo ob kužnih boleznih jaha na trinogatem konji okrog ter davi uboge ljudi. Smrt, ki je podložna Odinu in Halji, je človeku vedno za petami; kedar jo pokličeš, takoj je pri tebi. Trdno zvezane mrtve spremlja po dobro uglajenej cesti ter jim celó za dolgo pot črevlje maže. Večkrat zajezdi konja in posadi ná-nj mrtveca zraven sebe. Kaže se pa tudi lakomno in požrešno sovražnico, ki človeka zalezuje in se z njim bori, dokler ga ne podere na tla. Kot vojskovodja zapoveduje velikej armadi, ki postaja čim dalje večja. A Germani jo poznajo tudi od veselejše strani in trdijo, da češče s svojimi družniki raja. Primerjajo jo s koscem, ki ljudi kakor bilke kosi (primeri slovenski rek: „Smrt ima koso, ne sekire“). Njeni priimki so: *ljuta, srdita, bridka, navadna, sveta.*¹

Najstarejši način shranjevanja mrtvih trupel pri severnih Germanih je ta, da je polagajo na ladije ter prepuščajo valovitemu morju, ali pa napravijo na ladiji gromado, ktero z mrličem in ladijo vred na odprtem morji sežgó. Z možem zgori navadno tudi žena in konj njegov. Tako nam mrtvaške obrede predzgodovinske dobe popisujejo starogermanske narodne epopeje. Ta šega je jako pomenljiva, kajti Germanu je nastal vesoljni svet iz dveh prvotnih elementov, ognja in vode, torej je prav primerno, da se vrne duša po smrti zopet tjekaj, od koder je svoje žitje prejela.

Iz rimske dobe nam je ohranjena zanimiva vest o germanskih pogrebnih običajih v Tacitovej „Germaniji“ (c. 27), ki se glasi takó-le:

¹ Primeri: *Jak. Grimm Deutsche Mythologie*, p. 473.

„Funerum nulla ambitio. Id solum observant, ut corpora clarorum virorum certis lignis crementur. Struem rogi nec vestibus nec odoribus cumulant: sua cuique arma, quorundam igni et equus adiiicitur. Sepulcrum caespes erigit: monumentorum arduum et operosum honorem ut gravem defunctis asperrantur. Lamenta ac lacrimas cito, dolorem et tristitiam tarde ponunt. Feminis lugere honestum est, viris meminisse.“ S tem se skoro popolnoma ujema, kar poročajo drugi pisatelji o tej zadevi.

Gotje so svoje mrliče sežigavali. Prokopij pripoveduje, da so se dale pri gotskih Herulcih žene še v 6. veku po Kristu na gromadah s svojimi moži sežigati. Svojim bogovom, pravi, doprinašajo tudi človeške daritve. Starce in bolnike preje usmrtijo in potem sežgó. Kajti taki ljudje nimajo po njihovih postavah pravice živeti, temveč morajo svoje sorodnike prositi, da je kakor hitro mogoče s sveta spravijo. V ta namen napravijo sorodniki velikansko leseno gromado, položé na njo starca ali bolnika ter mu pošljejo Herulca, ki mu ni v rodu, da ga zabode. Sorodnika svojega umoriti smatrajo namreč za eno največjih pregreh. Ko se najeti morilec po dovršenem opraviilu vrne, prižgó z zubljami gromado, zberejo, ko je plamen ugasol, kosti ter je takoj zagrebó. Če umrje kak Herulec neposilne smrti, mora žena z njim na gromadi zgoreti ali se pa na moževem grobu obesiti, da dokaže svojo zvestobo in si ohrani dobro ime; zakaj sicer jo zadene največja sramota in vsi sorodniki jo zaničujejo in črté.

Zanimivo je, kako so pokopali zapadni Gotje svojega kralja Alaraha, ki je bil na potu v Afriko pri Cosenzi v spodnji Italiji iznenada umrl. Odvrtili so reko Busento in zaukazali zajetnikom v njenej strugi grob napraviti. Truplo kraljevo posadili so oboroženo na konja ter je tako v grob postavili, zasuli ga potém in zopet vodo črez-enj napeljali, usmrtivši vse kopače, da bi ne izdali ničesa. Mrliča oropati bila jim je pregreha, katero so s smrtjo na gromadi kaznovali, češ da se tak ropar ni pregrešil samo zoper truplo, ampak da mu je tudi del življenja ukradel; mislili so namreč, da biva duša umrlega še pri truplu.

So li stari Švabi, Bavarci, Burgundi in Longobardi svoje mrtve sežigavali ali ne, tega nam ne pové nikakoršno zgodovinsko poročilo. Ko so ti narodi postali bolj znani, bila je povsodi že krščanska šega pokopavanja razširjena. A po obilnih pepelnjakih, ki se v njihovih grobih mnogokrat zraven celih okostnic najdejo, dá se sklepati, da je bilo pri njih i sežigavanje običajno. Isto velja o Frankih. Opirajoč se na mnoga mesta salskega zakonika trdi Jak. Grimm, da so Franki, še predno so bili izpreobrnjeni, svoje mrtve pokopavali, pa tudi sežigali. Krščanstvo ni moglo poganskih šeg nikdar popolnem iztrebiti. V grobu frankovskega kralja Childericha našli so njegovo orožje, mnogo zlatega lepoticja, amuletov, denarja, orodja, pečatni prstan, eno podkev njegovega konja

in na strani celo človeško glavo, o kateri ugibljejo, da je njegovega maršala, ki je prostovoljno s svojim kraljem umrl. Kaj pa sledi iz vsega tega? Da je bila Frankom smrt le prehod k drugemu, enakemu življenju, kjer je moral človek vse pri sebi in okrog sebe imeti, kar mu je na zemlji rabilo. Grob jim je bil počivališče mrtvih; zato so ga imenovali „Chreoburg“ — mrliški grad. Ker je pokopanec še naprej živel, ni se smel nihče drug nad njim pokopati. Pri pogrebu so vselej strašansko tulili, na grobu pa jedli in pili. To gostijo mrtvaško ponavljali so vsako leto 22. februarja; ta dan prinašali so i mrtvim jedila na grob ter po maši prejeli sv. obhajilo. Kakor Franki pokopavali so tudi Burgundi svoje mrtve zavite v tančice in plašče. Poganski Turinžanje pa so svoje mrtve še v prvej polovici sedmega veka sežigavali. Iz starih junaških pesnij je razvidno, da so tudi Saksonci, Danci, Skandinavci in Anglosaksonci trupla svojih mrtvecev na gromadi pokončavali.

Starogermanski grobovi so kegljasti ali kopicasti, in ker so iste oblike tudi v njih ohranjeni pepelnjaki, sklepajo nekteri, da so morale tudi njihove hiše biti okroglaste. V mnogih pepelnjakih nahaja se denar, kterega so Germani kakor Rimeci in Grki svojim mrtvecem kot prevoznino v grob polagali. Kajti vsem arjoevropskim narodom lastna je vera, da mora umrli na potu v oni svet kako reko ali jezero prepluti in brodnika plačati. Zato se je ohranil ta običaj pri nekterih nemških rodovih do današnjega dne. —

Prekoračimo zdaj meje germanske in krenimo jo konečno k njihovem sosedom in našim prednikom, starim Slovanom. Res redki in deloma tudi malo zanesljivi so iz starodavnosti ohranjeni kažipoti, ki nas imajo voditi. Malo zanesljivi pravim, ker jih niso postavili Slovani sami, ampak večidel njihovi najbolj zagrizeni sovražniki ali saj tujci. A če tudi molče slovanska usta, tem glasneje nam govore slovanski grobovi, kterih ni mogla uničiti „časov sila“.

Kakor vsi arjoevropski narodi uverjeni so tudi Slovani, da je duša človeška nesmrtna. Izveličanja v našem vzvišenem pomenu besede sicer ne poznajo; za svoja dobra dejanja ne pričakujejo od pravičnosti božje ničesa drugega, nego telesnih slastij. V obče je njihova vera v brezsmrtnost duše le malo tolažilna. Sicer si pa mislijo posamezni rodovi posmrtno življenje različno. Nekteri ugibljejo, da mora duša, zapustivši človeka v spanji, dolgo bloditi, in ker se vrne včasih na dom njegov, postavlja je ob posebnih časih jedi in pijače na okna, polagajo je celo v grob, menéč, da iskra življenja v mrliči ne ugasne, predno ni truplo popolnoma strohnelo. Pri drugih rodovih nahajamo poverje, da leta duša po drevji sem ter tja, dokler truplo ni sežgano ali pokopano. Prav lepo izražajo to misel stihii kraljedvorskega rokopisa v pesni „Čestmir in Vlaslav“:

„Krv kipi iz silnega Vlaslava,
Po zeleni travi v črno zemljo teče,
Vjide duša z ust mu rijovečih,
Izleti na drevje in po drevji
Sem ter tje, da mrtvega sožgejo.“ Levstik Rkp. kraljedvorski, str. 23.

Slični tem so granesi v pesni: „Za boj, Slavoj, Ljud ek“ istega rokopisa:

„Brate, oj tam sivi vrh!
Tam bogovi zmago so darili nam.

Duš obilo tamkaj teka
Po drevesih sem ter tje,
Tiči se in zver boji jih plaha,
Same sove ne bojé se.
Mrtve pojmo v vrh pokopat!“ ib. str. 36.

Še le če je truplo spodobno shranjeno, dospe duša v bivališče senc (nav., raj), ki je sredi svetlih oblakov in polno zelenih travnikov in gozdov. Ondi biva tudi solnčni bog in duše še nerojenih ljudij, ondi cvete večna pomlad, ondi je hranjeno po zimi naravno življenje. Drugi zopet mislijo, da je dom blaženih duš visoka steklena gora, ki vedno zeleni. V večnej sreči in zadovoljnosti bivajo tamkaj duše v istih razmerah, kakor prej na zemlji: gospod je i tam gospod, rob pa tudi tam rob. Ta vera je storila, da se je dal slovanski vojak v bitvah' raje usmrtiti nego ujeti.

Ker je opazoval Slovan pri vseh prirodnih prikaznih, pa tudi pri človeštvu na zemlji dvojno stran: dobro in zlobno, morala se mu je že zgodaj misel vzbuditi, da je mórda i na onem svetu nekaka razlika med dobrimi in hudobnimi. Saj se zlobnih ljudij človeška družba že na zemlji skrbno izogiblje, zakaj bi se tedaj smeli ondi s pravičnimi pajdašiti? Za nje moral je biti poseben kraj, kjer so se jim vračala hudobna njihova dejanja. Pot do tega kraja najti pomagala mu je narava sama. Pogled na ravno še jasno, takoj potém pa z gromonosnimi oblaki prevlečeno nebo, na katerem so švigale ognjene strele, moral ga je spomniti muk in bolečin, ktere ondi bivajoče duše v takih trenutkih trpé; s prva je ta kraj nebeškega ognja imenoval рьклъ (pekcl), a potém, ko je jel človeška dejanja po njihovej pravstveneji vrednosti meriti, značila mu je ta beseda bivališče zavrzcnih duš in stavil je je v podzemelje.¹ Nav ali raj loči širna nebeška reka od človeških stanovanj; kdor hoče tedaj tjekaj dospeti, mora to reko prepluti ali pa vsaj črez most iti; ta most pa je po slovanskem in sploh arjoevropskem mnenji mavrica ali rimska cesta.²

(Konec pride.)

¹ Dr. Gregor Krek Einleitung in die slavische Literaturgeschichte, p. 116 in sl.

² Primerj s tem, kar smo o germanskem bivališči izveličanih povedali!